

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Vernieuwing Bijlmermeer / Amsterdam Zuidoost

21 mei 2002

1242-46

ISBN 90-421-0977-7
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING.....	3
3.1 Probleem- en doelstelling.....	3
3.1.1 Referentiesituatie 1992 en 2002.....	3
3.2 Beleid en besluitvorming.....	4
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	5
4.1 Algemeen.....	5
4.2 Aanpak varianten- en alternatievenontwikkeling.....	6
4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	6
4.4 Nulalternatief.....	7
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN.....	7
5.1 Algemeen.....	7
5.1.1 Referentiesituaties 1992 en 2002.....	8
5.2 Water en bodem.....	8
5.3 Duurzame stedenbouw en herstructurering.....	9
5.4 Verkeer en vervoer.....	10
5.5 Natuur, landschap en cultuurhistorie.....	10
5.6 Geluid en trillingen.....	11
5.7 Veiligheid.....	11
5.8 Leefomgevingkwaliteit.....	11
5.9 Luchtkwaliteit.....	12
6. VERGELIJKING VAN DE TWEE ALTERNATIEVEN.....	12
7. LEEMTEN IN INFORMATIE.....	12
8. EVALUATIEPROGRAMMA.....	13
9. VORM EN PRESENTATIE.....	13
10. SAMENVATTING VAN HET MER.....	14

1. INLEIDING

De gemeente Amsterdam, stadsdeel Amsterdam Zuidoost en woningstichting Patrimonium/nieuw Amsterdam hebben sinds 1992 plannen ontwikkeld voor de vernieuwing van de Bijlmermeer. Het gaat om ruimtelijke vernieuwing, de vernieuwing van het beheer en de sociaal-economische vernieuwing in een gebied van circa 600 ha. De plannen omvatten de sloop van 6500 woningen, de bouw van 7450 woningen en een aanzienlijke uitbreiding van winkel- en kantooroppervlak en andere voorzieningen. Circa 25% van het vernieuwingsgebied is reeds in vernieuwde vorm opgeleverd, ongeveer 30% verkeert in verschillende stadia van planuitwerking en uitvoering en voor de overige 45% zijn de benodigde ingrepen opgenomen in een Plan van Aanpak. Het Bijlmerpark - het groengebied midden in de Bijlmermeer - zal worden ontwikkeld tot een stadspark met sportvoorzieningen, een natuurpark en bebouwing voor woningen, bedrijven en voorzieningen. Dit deel van het initiatief verkeert nog volledig in het stadium van planontwikkeling.

Ten behoeve van de vaststelling van het bestemmingsplan Bijlmermeer 'De Nieuwe Bijlmer' is besloten om een m.e.r.-procedure te doorlopen.

Bij brief van 12 maart 2002 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport¹. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in het Parool².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen. Bij het opstellen van dit advies heeft de Commissie niet alleen gebruik gemaakt van de startnotitie, maar ook van de volgende aangeleverde achtergronddocumenten:

- Concept nota van uitgangspunten Bijlmerpark;
- Finale Plan van Aanpak Vernieuwing Bijlmermeer (D-buurt, E-buurt, Zuidelijke K-buurt en Hakfort/Huigenbos);
- Beoordelingsnotitie Milieueffectrapportage Vernieuwing Bijlmermeer Amsterdam Zuidoost;
- Geluidsnota voor de Bijlmer, DHV, 18 augustus 2000, met bijlagenrapport;
- Studie Omval AMC, 12 september 2001 (verkeersstudie).

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie is van mening dat de volgende onderwerpen speciale aandacht dienen te krijgen in het MER.

- Concretisering van de milieuambities tot toetsbare milieudoelen, zodat het doelbereik van de verschillende varianten en alternatieven gemeten en vergeleken kan worden. Belangrijke vragen die in het MER aan de orde moeten komen, zijn: welke milieuambities worden of werden er nagestreefd en hoe komen deze ambities in de planalternatieven tot uiting?
- Referentiesituatie(s) helder definiëren, zodat voor het voornemen en varianten/alternatieven duidelijk wordt welke milieuwinst er al behaald is sinds 1992 en met name welke winst er nog te behalen valt ten opzichte van de huidige situatie (2002).
- De milieu-informatie dient met name gericht te zijn op water, duurzame stedenbouw & herstructurering en verkeer.
- De samenvatting is het deel van het MER dat vooral gelezen wordt door besluitvormers en insprekers en dient om deze reden voor een breed publiek goed leesbaar te zijn en alle relevante informatie voor de besluitvorming te bevatten.

---

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

3.1 Probleem- en doelstelling

In de startnotitie, het plan van aanpak Vernieuwing Bijlmermeer en de conceptnota van uitgangspunten voor het Bijlmerpark wordt ingegaan op de aanleiding voor de herstructurering van de Bijlmermeer. Ook worden doelen en ambities beschreven. De probleem- en doelstelling dienen in het MER nader geconcretiseerd te worden.

In het MER dienen de ambities beschreven te worden in de vorm van – zoveel mogelijk - toetsbare doelen. Welke doelen heeft de initiatiefnemer ten aanzien van:

- de kwantiteit en kwaliteit woningen en bedrijvenlocaties
- duurzame stedenbouw:
  - verkavelingsconcepten (zoals bijvoorbeeld wonen aan het water)
  - verkeer en vervoer
  - waterhuishouding
  - grondbalans
  - ecologische kwaliteit van het gebied
- duurzame herstructurering:
  - herpositionering bestaande woningen (de omvang van de sloopopgave)
  - hergebruik van materialen
  - de kwaliteit van de woonomgeving: geluidhinder, luchtverontreiniging, sociale veiligheid, gezond binnenmilieu
  - energiebesparing, duurzame energie, energievoorziening
  - flexibiliteit van het gebruik van de nieuwe bebouwing (toekomstwaarde)

Ook zal in deze beschouwing opgenomen moeten worden hoe met de prioritering van de doelen omgegaan wordt.

3.1.1 Referentiesituatie 1992 en 2002

De Commissie adviseert in het MER inzicht te bieden in de verschillen tussen enerzijds de oorspronkelijke probleemstelling en doelen (1992) en anderzijds de probleemstelling en doelen zoals die in 2002 nog van toepassing zijn. Voor de plannen die al vast liggen, zal de meerwaarde van het MER vooral op uitwerkingsniveau liggen. Voor dat niveau zullen toetsbare doelen geformuleerd moeten worden.

Voorafgaande aan het maken van het MER dient een tussentijdse evaluatie plaats te vinden, om te bepalen welke doelen gerealiseerd zijn en of planbijstelling gewenst is. Deze tussentijdse evaluatie is ook wenselijk om te kunnen bepalen in hoeverre de plannen en de daaraan gekoppelde activiteiten realistisch zijn.

In dit MER gaat het om twee referentiesituaties:

- Referentiesituatie 1992: de beginsituatie zoals die was in 1992;
- Referentiesituatie 2002: huidige situatie (met reeds de tot nu toe uitgevoerde plannen).

Deze twee referentiesituaties komen verderop in hoofdstuk 5 opnieuw aan de orde.

3.2 Beleid en besluitvorming

Het MER moet aangeven wat de harde randvoorwaarden zijn voor de vernieuwing van de Bijlmermeer en het Bijlmerpark met betrekking tot dichtheden, kwaliteiten, hoofdinfrastructuur, waterhuishouding en groenstructuur, die voortvloeien uit reeds genomen besluiten. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Een dergelijke beschouwing zal duidelijk moeten maken welke ruimte er nog is voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke alternatieven.

Aangegeven moet worden of er in het studiegebied gebieden of objecten liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen, zoals onderdelen van de EHS (bijvoorbeeld de Bijlmerweide). De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten worden aangegeven.

Het is zinvol in het MER in te gaan op de wijze waarop de gemeente Amsterdam om zal gaan met het aspect geluid op basis van de komende Modernisering Instrumentarium Geluidbeleid (MIG). Ook moet in het MER ingegaan worden op de nieuwe normen voor luchtkwaliteit op grond van de Europese kaderrichtlijn luchtkwaliteit en op de consequenties die deze kunnen hebben voor het voornemen.

In het MER dient alle relevante informatie opgenomen te worden met betrekking tot de watertoets.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld voor de vaststelling van het bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer. Tevens kan worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Algemeen

Het verdient aanbeveling om bij de beschrijving van de voorgenomen activiteit onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (eerst sloop en daarna inrichting en aanleg) en de gebruiksfase (gebruik en beheer). In deze beschouwing dient duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen reeds uitgevoerde planonderdelen en nog te ontwikkelen en uit te voeren plannen, waarbij eveneens de 'hardheid' van de plannen aangegeven dient te worden.

Aangegeven moet worden voor welke activiteiten het MER nog een meerwaarde zal kunnen hebben, in die zin dat er nog ruimte is voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke varianten of alternatieven. Bijzonder aan deze m.e.r.-procedure is dat een flink deel van de activiteiten, die onderdeel uitmaken van het voornemen, al vaststaat of zelfs al (ten dele) is uitgevoerd. Voor de reeds uitgevoerde en de formeel vastgestelde planonderdelen zal een onderbouwing gegeven moeten worden van gemaakte keuzes. De nog resterende keuzeruimte voor varianten of alternatieven dient in het MER aangegeven te worden. Voor deze planonderdelen zullen de mogelijkheden voor milieuvriendelijke aanpassingen waarschijnlijk liggen op uitvoeringsniveau. Voor planonderdelen die nog niet uitgevoerd zijn of waarover nog geen besluit is genomen (bijvoorbeeld de dreefverlaging, de inrichting van het Bijlmerpark, het wel of niet slopen van bepaalde flats) is de ruimte om milieuvriendelijke varianten of alternatieven te ontwikkelen, uiteraard groter. Voor deze planonderdelen zal de varianten- dan wel alternatievenontwikkeling in het MER dan ook uitgebreider opgezet dienen te worden.

Afhankelijk van de omvang, milieugevolgen en de uitvoerings- of ontwikkelingsfase van de ingrepen zal het detailniveau (beschrijving per woonwijkenheid of per woonwijk) van de beschrijving van de voorgenomen activiteit en de alternatieven per deelgebied kunnen variëren.

De in hoofdstuk 1 van dit advies genoemde documenten, die de achtergronden van dit voornemen schetsen, gelden als uitgangspunt voor de beschrijving van het voornemen, de varianten en alternatieven in het MER. De keuzes die belangrijke consequenties hebben voor de milieugevolgen, zoals de keuze voor vergroting van het oppervlakte water in stedelijk gebied, de keuze voor de structurering van de groene ruimte, de hoeveelheden te slopen en nieuw te bouwen wooneenheden dienen in het MER wel nader toegelicht worden. Hierbij dient aangegeven te worden welke alternatieven of varianten tijdens de ontwikkeling van het Finale Plan van Aanpak zijn overwogen en op basis van welke argumenten deze vervolgens zijn afgevallen. Daarbij dient specifiek ingegaan te worden op de milieuoverwegingen die daarbij een rol hebben gespeeld.

Gezien de breedheid en complexiteit van het voornemen, is het gewenst duidelijk kaartmateriaal in het MER op te nemen van de initiatieven, de referentiesituatie(s) en de varianten of alternatieven (bijvoorbeeld de waterhuishoudkundige plannen).

4.2 Aanpak varianten- en alternatievenontwikkeling

In de startnotitie wordt aangegeven dat men een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) wil ontwikkelen op basis van thematische studies voor relevant geachte aspecten, zoals water en ecologie, kwaliteit van de leefomgeving (verkeer en vervoer, sociale veiligheid). Op basis van de resultaten van de thematische studies zal het voorkeursalternatief zo mogelijk worden aangepast. Volstaan kan worden met de beschrijving van het MMA en het voorkeursalternatief met daarnaast enkele varianten, omdat het ontwikkelen van veel andere alternatieven weinig zinvol dan wel onmogelijk is.

4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie vraagt bij de ontwikkeling van een meest milieuvriendelijk alternatief aandacht voor de volgende onderwerpen:

- duurzame stedenbouw:
  - verkavelingsconcepten (zoals bijvoorbeeld wonen aan het water)
  - verkeer en vervoer
  - waterhuishouding
  - grondbalans
  - ecologische kwaliteit van het gebied (de invulling van het natuurpark in het Bijlmerpark)
- duurzame herstructurering:
  - herpositionering bestaande woningen (de omvang van de sloopopgave)
  - hergebruik van materialen
  - de kwaliteit van de woonomgeving: geluidhinder, luchtverontreiniging, waterkwaliteit, sociale veiligheid, gezond binnenmilieu
  - energiebesparing, duurzame energie, energievoorziening
  - flexibiliteit van de nieuwe bebouwing (toekomstwaarde).

Voor zover mogelijk dienen deze aspecten in het MMA geoptimaliseerd dan wel gemaximaliseerd te worden.

Voor verschillende deelgebieden kunnen in het MMA onder vergelijkbare omstandigheden verschillende oplossingen worden gekozen. Wanneer dat het geval is dient dat in het MER duidelijk gemaakt te worden.

4.4 Nulalternatief

Naar de mening van de Commissie is er geen reëel nulalternatief, omdat de doelstellingen niet gerealiseerd kunnen worden zonder de voorgestelde acties te ondernemen. In het MER kan volstaan worden met het beschrijven van de bestaande milieutoestand en de autonome ontwikkeling (zie hoofdstuk 5).

5. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

5.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie (dit betreft de referentie 2002: zie §3.1 en 5.1.1) voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven worden gerealiseerd. Als niet zeker is of bepaalde ingrijpende activiteiten zullen doorgaan of niet, dan kunnen voor de autonome ontwikkeling verschillende scenario's worden gebruikt.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat het plangebied Bijlmermeer en haar omgeving voor zover hier effecten van de voorgenomen activiteit kunnen optreden. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals grondwaterbeschermingsgebieden, rijks- en gemeentelijke monumenten en ecologische verbindingzones.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen kan het zijn dat deze verschillen per deelplan. Indien dat het geval is dient dat in het MER beschreven te worden. Tevens dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- bij de beschrijving dienen de gevolgen van de aanlegfase (inclusief de sloop) en de gebruiksfase te worden betrokken; per milieugevolg moet worden beschreven of het omkeerbaar is;
- naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed, zoals bijvoorbeeld het verminderd risico van wateroverlast;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per variant verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden;
- minder gangbare voorspellingsmethoden moeten worden gemotiveerd.

5.1.1 Referentiesituaties 1992 en 2002

In het MER dienen de twee referentiesituaties – 1992 en 2002 - duidelijk beschreven te worden (zie ook hoofdstuk 3 van dit advies daartoe). Uit een vergelijking van deze twee wordt duidelijk wat het milieueffect is geweest van de reeds uitgevoerde planonderdelen en de autonome ontwikkeling. De Commissie adviseert om de voorgenomen activiteit duidelijk te definiëren en alleen die planonderdelen hierin op te nemen die nog niet zijn uitgevoerd en waarover nog geen definitief besluit genomen is. Planonderdelen die nog niet gerealiseerd zijn, maar waarover wel een definitief besluit genomen is, maken deel uit van de autonome ontwikkeling die beschreven wordt voor de referentiesituatie op basis van 2002.

5.2 Water en bodem

Het MER moet een heldere beschrijving bevatten van het huidige watersysteem van de Bijlmermeer en de omgeving (voor zover relevant), in de vorm van een hydrologische systeemanalyse van de interactie tussen grondwater en oppervlaktewater van de Bijlmer en tussen de Gaasperboezem en de Bijlmer (kwaliteit en kwantiteit). In het kader van de watertoets zal gekeken moeten worden naar de verwachte ontwikkelingen in de hydrologie en bodemligging ten gevolge van klimaatverandering en bodemdaling. De effecten van deze ontwikkelingen dienen ook bij de beschrijving van de waterhuishoudkundige situatie betrokken te worden.

Aandacht zal gegeven moeten worden aan zetting van de bodem met eventuele gevolgen voor fundaties van woningen en bestaand openbaar groen.

De gevolgen van de nieuwe inrichting en beheer van het watersysteem voor de waterhuishouding in het studiegebied dienen in het MER beschreven te worden. Belangrijke parameters voor de beschrijving van de gevolgen voor de waterkwaliteit zijn: het chloride-gehalte, de zuurstofhuishouding van het oppervlaktewater, stikstof- en fosfaatgehalte, microverontreinigingen in oppervlaktewater, waterbodem en grondwater.

Gevolgen voor het grondwatersysteem:

- wijziging in infiltratie- en kwel en de globale relatie daartussen (stroming);
- wijziging in grondwaterstanden en dynamiek (t.o.v. maaiveld);
- wijziging in kwaliteit (natuurlijk en mogelijke verontreinigingen).

Gevolgen voor het oppervlaktewatersysteem:

- wijziging in afwateringseenheden en waterpeilen;
- wijziging in waterkwaliteit en factoren die daarop van invloed zijn (o.a. inlaat en diffuse bronnen als overstorten).

In geval van bodemverontreiniging dient aangegeven te worden op welke locatie(s) daar sprake van is, om welke verontreiniging het gaat en hoe daar mee zal worden omgegaan.

5.3 Duurzame stedenbouw en herstructurering

De milieugevolgen van de voorgenomen activiteiten met betrekking tot de aspecten duurzame stedenbouw en herstructurering dienen in het MER beschreven te worden. Daarbij dient in het bijzonder aandacht geschonken te worden aan:

Sloop en bouwfase

De herstructurering zal zeker 8 jaar duren hetgeen betekent dat de huidige bewoners gedurende die tijd geconfronteerd zullen worden met sloop- en bouwactiviteiten. In het MER moet worden aangegeven wat de milieugevolgen zijn voor de bewoners en welke maatregelen er getroffen zullen worden ter beperking van de gevolgen daarvan.

Energie

- de energievoorziening voor de verschillende deelplannen en het aandeel daarin van de verschillende typen energiedragers;
- de mogelijkheden voor de inzet van duurzame energie;
- een energieprestatienorm die lager is dan het Bouwbesluit voorschrijft;
- reductie van het energiegebruik in de bestaande bouw;
- de daarbij behorende emissies (en reductiemogelijkheden) van CO₂.

Hergebruik en recycling van producten en materialen

- grondbalans voor het plangebied;
- inventarisatie van verontreinigde grond en de mogelijkheden voor hergebruik daarvan;
- de mogelijkheden van duurzaam slopen en met name de mate van hoogwaardig hergebruik;
- de milieueffecten dienen ook uitgedrukt te worden in de vorm van aard en hoeveelheden voorkomen afval (door niet of anders te slopen) en aard en hoeveelheden bespaarde primaire grondstoffen (door effectief te recyclen).

Ruimtegebruik

In het MER zal beschreven moeten worden het verlies of de toename aan recreatiegebied, het aantal te slopen en te bouwen woningen, toename verstedelijk gebied en de toe- of afname van waterpartijen.

Kwaliteit van het binnenmilieu

In het kader van de herijking van het duurzaam bouwenbeleid is voor een drietal speerpunten gekozen: energie, materialen en gezondheid. De gezondheidsaspecten in relatie tot de kwaliteit van het binnenmilieu dienen derhalve ook in het MER als onderdeel van duurzaam bouwen beschreven te worden.

5.4 Verkeer en vervoer

Voor het opstellen van de verkeersprognoses is volgens de startnotitie gebruik gemaakt van de studie Omval AMC 2001. De Commissie beveelt aan een analyse te maken van de gehanteerde uitgangspunten, met name van die ten aanzien van de ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen en van de mogelijkheden om het openbaar vervoer uit te breiden. Dit kan uitmonden in een worst case scenario, waarin er meer autoverkeer op de weg rijdt dan in de studie uit 2001. Tevens moet inzicht worden gegeven in de inrichting op buurtniveau. Toen alle auto's nog in de parkeergarages stonden, was er buiten de dreven nauwelijks verkeer. Nu kan een buurtontsluiting bij het aansluitpunt op een dreef een intensiteit krijgen, waarbij geluidhinder een rol gaat spelen. Die detaillering is ook nodig om een prognose van de verkeersveiligheid te onderbouwen.

Als vuistregel voor relevante veranderingen in de verkeersintensiteit kan worden uitgegaan van een verschil van meer dan 1 dB(A) geluidhinder. Dit komt globaal overeen met een toename van meer dan 30% en een afname van meer dan 20%.

Er dient aandacht geschonken te worden aan de mogelijke ontwikkelingen met betrekking tot sluipverkeer en in hoeverre deze kan worden tegen gegaan.

5.5 Natuur, landschap en cultuurhistorie

In het MER moet worden aangegeven welke bestaande natuurwaarden er binnen het studiegebied aanwezig zijn in termen van flora, fauna en natuurdoeltypen. Welke Rode Lijstsoorten zijn aanwezig en welke soorten genieten een bijzondere bescherming op grond van de Flora- en Faunawet? In hoeverre is er sprake van een vitale populatie binnen het plangebied in geval van het voorkomen van bijzondere (beschermd) soorten?

Wat wordt de ecologische betekenis van het natuurpark in het Bijmerpark? Op welke wijze wordt daaraan invulling gegeven? Wat zijn de mogelijke milieueffecten op de Bijmerweide? Hoe wordt gegarandeerd dat er geen of althans zo min mogelijk negatieve milieueffecten in de Bijmerweide zullen plaatsvinden?

Ook dienen in het MER de gebieden die een natuurbelevingswaarde voor bewoners van de Bijmermeer hebben te worden aangegeven.

Bijzondere (stedelijke) landschappen dan wel objecten van cultuurhistorische waarde dienen in het MER bepaald en beschreven te worden.

5.6 Geluid en trillingen

Voor de geluidhinderberekeningen kan worden uitgegaan van het model, dat in de 'Geluidsnota voor de Bijmer' is ontwikkeld. De resultaten dienen te worden geactualiseerd op basis van de nieuwe stedenbouwkundige inzichten en recente verkeersprognoses. De resultaten kunnen op overeenkomstige wijze als in de Geluidsnota worden gepresenteerd. Met name de Milieukwaliteitsmaat biedt goed inzicht in de feitelijke situatie. In het MER dient een beschouwing opgenomen te worden over de manier waarop de gemeente om zal gaan met de komende Modernisering Instrumentarium geluidbeleid (MIG) en de gevolgen hiervan voor de Bijmer.

Op plaatsen waar veel vrachtverkeer dicht in de buurt van woningen komt, dient de hinder ten gevolge van trillingen in beeld te worden gebracht.

5.7 Veiligheid

Het MER dient de effecten op de veiligheid te beschrijven in relatie tot de referentie situatie. Het gaat om de gevolgen voor:

- de verkeersveiligheid op basis van een analyse van de bestaande situatie en een prognose van het aantal verkeersongevallen in de toekomst.
- de externe veiligheid; (veranderingen in) risicoafstanden voor de grenswaarden en de streefwaarden voor het individueel risico en het groepsrisico;
- de sociale veiligheid.

5.8 Leefomgevingkwaliteit

Omdat de plannen moeten leiden tot een aanzienlijke verbetering van de leefomgevingkwaliteit is het van belang om de milieugevolgen van de verschillende aspecten in kwalitatieve - en daar waar mogelijk in kwantitatieve - termen in het MER te bespreken. Het gaat daarbij om de volgende aspecten:

- sociale veiligheid;
- verkeersveiligheid;
- bereikbaarheid, barrièrewerking;
- visuele hinder;
- geluidhinder;
- recreatieve kwaliteit (groen, water).

5.9 Luchtkwaliteit

De luchtkwaliteit voor de referentiesituaties dient in kaart gebracht te worden, zodat de effecten van het voornemen hiertegen afgezet kunnen worden in de alternatievenvergelijking. In het MER dienen de immissieconcentraties die op zullen treden ten gevolge van het voornemen en de alternatieven berekend te worden en getoetst aan het vigerende Besluit luchtkwaliteit. Aangegeven moet worden op welke plaatsen in het studiegebied de normen voor luchtverontreiniging voor NO₂, SO₂ en fijn stof (bijna) worden overschreden en welke maatregelen getroffen zullen worden om de effecten te mitigeren.

6. VERGELIJKING VAN DE TWEE ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

In dit MER ligt het accent op de onderlinge vergelijking van de milieueffecten van het voorkeursalternatief, de varianten en het MMA ten opzichte van de beide referentiesituaties (1992 en 2002). De vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de gekozen doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

De Commissie beveelt aan om waar relevant, ook de kostenaspecten te betrekken bij de vergelijking.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

De Stadsdeelraad van Amsterdam Zuidoost moet in het kader van de besluitvorming over het bestemmingsplan De Nieuwe Bijlmer aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling om in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek gegeven wordt, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

In de evaluatie dient vooral aandacht geschonken te worden aan de mogelijke veranderingen en verbeteringen ten aanzien van:

- sociale veiligheid;
- verkeersveiligheid;
- bereikbaarheid, barrièrewerking;
- visuele hinder;
- geluidhinder;
- veranderingen in de (grond)waterhuishouding;
- recreatieve kwaliteit (groen, water).

Voor het in kaart brengen van deze effecten ligt het voor de hand om onder meer aan te haken op de methode die TUD heeft ontwikkeld om 'sociale aspecten' van infrastructuur - en in het bijzonder verkeersinfrastructuur - in beeld te brengen. Ook voor landschappelijke en recreatieve kwaliteit zijn wel methoden beschikbaar. Het is wenselijk om ook de situatie met betrekking tot de (sociale) veiligheid en criminaliteit en de effecten van de vernieuwing hierop in beeld te brengen. Daarvoor zou gebruik kunnen worden gemaakt van gegevens uit de Politiemonitor voor de oude en vernieuwde delen van de Bijlmer. Dit vereist een actualisering van de monitor, maar mogelijk ook aanvullend onderzoek onder bewoners.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven en varianten. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, voorzien van goed leesbare topografische namen en een duidelijke legenda.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het MER voor dit project zal een belangrijke communicatieve waarde kunnen hebben met name naar tegenstanders van de vernieuwing die negatieve milieueffecten verwachten. De samenvatting moet voor allen dan ook als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling geven van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit, voorkeursalternatief, varianten en MMA;
- de belangrijkste effecten voor het milieu;
- de vergelijking van de varianten en de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief en het MMA;
- belangrijke leemten in kennis.